

ProBiblio

voor bibliotheken

**De low-cost-
bibliotheek**

2013

WWW.PROBIBLIO.NL

DE LOW-COSTBIBLIOTHEEK

Aanbevelingen voor en voorbeelden van kostenefficiënte
bibliotheekvoorzieningen voor dorpen en stadswijken

INLEIDING	7
DEEL A Modellen voor kostenefficiënte bibliotheekvoorzieningen	8
DEEL B Voorbeelden van kostenefficiënte bibliotheekvoorzieningen	11
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet zelfbediening	17
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet niet-betaalde medewerkers	22
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op huisvesting door verkleinen van ruimte	25
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op huisvesting door inwonen	27
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op collectie	31
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op inrichting	31
ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op automatisering	32
TEN SLOTTE	32
Bijlage I Checklist kostenposten servicepunt	33
Bijlage II Implementatieplan Servicepunt Nederhorst den Berg	34
Bijlage III Kostenposten de Bibliotheek <i>op school</i>	35
Bijlage IV Schematisch overzicht	36

Door de bezuinigingsgolf staat de fijnmazigheid van het netwerk van bibliotheken onder grote druk. Dit is eerder gebeurd en het zal niet de laatste keer zijn. De VOB verwacht dat deze keer ongeveer eenderde van het aantal vestigingen zal verdwijnen, terwijl een grote spreiding nu juist een van de sterke kanten van onze sector is.

Met minder vestigingen in dorpen en stadswijken zal het bereik van openbare bibliotheken onder de bevolking dalen, met name onder de minder mobiele kinderen en senioren.

In Noord- en Zuid-Holland zijn in 2011 en 2012 al dertien vestigingen gesloten. In 2013 komt hier een substantieel aantal bij. De vraag is nu hoe we het bibliotheekwerk in dorpen en stadswijken toekomstbestendig maken. Vormen de huidige ontwikkelingen louter een bedreiging of kunnen we een overtuigende reactie geven?

Bibliotheken willen niet allemaal hetzelfde wiel uitvinden en vragen om een overzicht van initiatieven die reeds zijn bedacht en die zij als basis kunnen gebruiken voor hun eigen gedachtenvorming en in gesprekken met gemeenten. Vooral voor kleine kernen zijn al veel creatieve en kostenefficiënte oplossingen bedacht. Belangrijk hierbij is u te realiseren dat veel 'kleine-kernenoplossingen' niet één op één zijn over te nemen in de nieuwe situatie van sluitingen. Deze initiatieven zijn vaak bedacht vanuit het oogpunt van optimale spreiding en minder vanuit bezuiniging. De uitgangssituatie is dus van belang. Krijgt een kern waar voorheen niets was een aangepaste bibliotheekvoorziening, dan is de kans groot dat deze succesvol is. Dit ligt natuurlijk anders bij een stadswijk die een aangepaste voorziening krijgt als alternatief voor een volwaardige bibliotheekvestiging.

Vertegenwoordigers van tien Noord- en Zuid-Hollandse bibliotheken en ProBiblio onderzochten de mogelijkheden om tegen lagere kosten kwalitatief goede bibliotheekvoorzieningen in dorpen en stadswijken te exploiteren. U kunt de resultaten benutten om de spreiding van voorzieningen van uw organisatie zoveel mogelijk op peil te houden.

De projectgroep Spreiding en Bereik heeft bestaande oplossingen in Nederland in beeld gebracht. Op basis hiervan vindt u in deze publicatie aanbevelingen en 'modellen' voor kostenefficiënte, decentrale biblio-

theekvoorzieningen die aan een aantal randvoorwaarden en kwaliteitseisen voldoen. De focus ligt zowel bij modellen als beschrijvingen op de grote posten huisvesting, personeel, collectie, inrichting en automatisering: wat hebben bibliotheken gedaan om op deze onderdelen de kosten te beperken?

Hierbij passen drie opmerkingen:

- Het verlagen van kosten betekent vaak toch verlaging van de kwaliteit van de dienstverlening. Zo gaat bij het vervangen van personeel door zelfbediening een deel van de human touch verloren.
- De inventarisatie is een momentopname. Beschreven voorzieningen worden aangepast of verdwijnen en andere, misschien betere, voorzieningen verschijnen. ProBiblio zal de inventarisatie daarom geregeld actualiseren.
- In de inventarisatie ligt de nadruk op bibliotheekwerk in dorpen, maar het is niet moeilijk de vertaalslag naar stadswijken, met meestal meer inwoners, te maken.

Belangrijkste conclusie is dat dé low-costbibliotheek niet bestaat. Het is in ieder geval tot nu toe nog niet mogelijk gebleken om op alle posten tot de hoogste mate van kostenefficiëntie te komen. De lokale situatie is daarvoor van te grote invloed.

Besparingsmogelijkheden

Er zijn vijf belangrijke posten waarop noemenswaardig kan worden bespaard: huisvesting, personeel, collectie, inrichting en automatisering. De inventarisatie toont aan dat een bibliotheekorganisatie op de volgende manieren kosten kan beperken.

Inwonen

Het onderbrengen van een bibliotheekvoorziening in een andere c.q. bredere voorziening (dorpshuis, wijkcentrum, school, zorginstelling) beperkt in algemene zin de huisvestingslasten. Bovendien is het met gebruikmaking van toezicht door derden – en de inzet van zelfbedieningsapparatuur – mogelijk om ruime openstelling te bieden.

Verkleinen van huisvesting

Een kleinere bibliotheek is niet vanzelf ook een minder goede bibliotheek. Een kleinere bibliotheek met lagere huisvestingslasten kan met een efficiënte indeling en een goed collectiebeleid voldoende kwaliteit hebben voor een gelijkblijvend aantal leden en bezoekers.

Inzet van niet-betaalde medewerkers

U kunt kiezen voor de inzet van niet-betaalde of goedkope medewerkers voor het beheer: vrijwilligers, medebewoners, personeel van de organisatie waar de bibliotheek inwoont, kinderen, gehandicapten of gesubsidieerde arbeidsplaatsen. Dit levert besparing van personeelskosten op.

Inzet van zelfbediening

In bepaalde situaties is zelfbediening met (deels) onbemenste openingsuren een optie. Hiermee bespaart u op personele lasten en kunt u tegelijkertijd een ruime openstelling bieden.

Inzet van kleine, regelmatig wisselende collecties

Uw keus voor doelgroepen en hun specifieke behoeften vormt de basis voor de collectie. Een minimale omvang van de collectie is belangrijk, maar voldoende titelvariatie door regelmatig te wisselen is belangrijker, met name voor volwassenen. BicatWise biedt de mogelijkheid om het wisselen van collecties binnen een netwerk van een aantal filialen te managen.

Het wisselen van collecties is wel zoveel arbeidsintensiever, dat personele meerkosten de eventuele kostenbesparingen op collectieaanschaf teniet kunnen doen. Het wisselen is hiermee meer een aanbeveling voor kwaliteitsverhoging dan voor kostenverlaging.

Inrichting

Op inrichtingskosten kan uw organisatie besparen door het inzetten en eventueel opknappen van meubilair van de gesloten vestiging of door aanschaf van goedkoper meubilair. Let wel: het opknappen van meubilair is niet altijd goedkoper dan nieuw materiaal aanschaffen. En goedkoper meubilair beschadigt meestal sneller en gaat minder langer mee.

Automatisering

In zeer kleinschalige bibliotheekvoorzieningen kunt u besluiten om niet met een volledig automatiseringssysteem te werken, maar bijvoorbeeld alleen met een laptop met toegang tot het automatiseringssysteem. Ook interessant is: zelfbedieningsapparatuur vervangen door tablets.

Modellen voor kostenefficiënte bibliotheekvoorzieningen

Nemen we het voorgaande in overweging en kijken we naar de voorbeelden van kostenefficiënte servicepunten, dan zien we in grote lijnen drie modellen (A1, A2 en B1).

A Kernen met 2.500 tot 5.000 inwoners

Doelgroep: jonge kinderen en hun ouders, en senioren

- 1 Ruime openstelling (50 uur of meer), waarvan een beperkt aantal openingsuren met betaalde medewerker:
 - inwonend
 - zelfbediening
 - inzet niet-betaalde of goedkope medewerkers voor toezicht en beheer
 - eventueel: schoolklassen lenen zelfstandig onder begeleiding van leerkrachten
 - redelijke omvang collectie; geheel of grotendeels

wisselcollectie

Voorbeelden: Servicepunt Muiderberg, Bibliotheek Ewijk

- 2 Beperkte openstelling (10 uur) met één betaalde medewerker tijdens alle openingsuren:
 - bij voorkeur inwonend
 - zelfbediening
 - eventueel: inzet niet-betaalde of goedkope medewerkers voor opruimen
 - eventueel: schoolklassen lenen onder begeleiding van leerkrachten
 - redelijke omvang collectie, geheel of grotendeels wisselcollectie

Voorbeelden: ServicePlusPunt Maasdijk, Rabobieb Fijnaart

Een tussenvorm is de Bibliotheek *op school*: altijd gevestigd in een school, inzet van betaalde medewerkers (van de school en/of de bibliotheek) al dan niet ondersteund door ouders (vrijwilligers), meestal met een openstelling en collectie qua omvang afgestemd op het aantal leerlingen. Een Bibliotheek *op school* fungeert echter meestal als 'besloten' voorziening, alleen gericht op de leerlingen van de school.

B Kernen met minder dan 2.500 inwoners

Doelgroep: jonge kinderen en senioren

- 1 Zeer beperkte openstelling (2 uur):
 - inwonend
 - uitleen en beheer door kinderen, begeleid door betaalde medewerker en vrijwilliger (Biebclub) of alleen door betaalde medewerker en vrijwilliger (Servicepunt Jeugd)
 - uitleen met laptop in plaats van volledige apparatuur
 - kleine collectie

Voorbeelden: Biebclub Westfriese Bibliotheken, Servicepunt Westfriese Bibliotheken

Randvoorwaarden

Minimale voorwaarden voor een servicepunt:

- is onderdeel van de basisbibliotheek en hiermee aangesloten op het provinciale en landelijke bibliotheeknetwerk
- geeft toegang tot de digitale dienstverlening
- werkt samen met andere (culturele en maatschappelijke) organisaties in de kern of stadswijk
- voldoet voor de lokale financiering aan het instapniveau

Kwaliteitseisen

De projectgroep Spreiding en bereik stelt de volgende kwaliteitseisen vast:

- duidelijke doelgroepkeuze, met voorrang voor kinderen tot en met 12 jaar en beperkt mobiele volwassenen
- minimaal 4 openingsuren voor kernen van 2.500 inwoners of meer
- enige mate van inzet van betaalde medewerkers tijdens openingsuren
- in het algemeen wordt voor bibliotheken 1,6 band per inwoner als minimum gezien; voor servicepunten bepleit de projectgroep minimaal 1,2 band per inwoner. (Bij retailbibliotheken gelden andere criteria, op basis van de ten doel gestelde uitleenfrequentie en het werkelijke aantal uitleningen per collectieonderdeel)
- voldoende titelvariatie en actualiteit door regelmatig wisselen van de collectie

Benodigd oppervlak

Voor benodigde oppervlak van een servicepunt zijn er drie mogelijkheden:

- Krap: kasten van vijf planken à 1 meter met 35 boeken
= 175 boeken per meter kast
= 0,006 m² per boek (6 m² voor 1.000 boeken)
- Presentatie: kasten van drie planken à 1 meter met 35 boeken
= 105 boeken per meter kast
= 0,01 m² per boek (10 m² voor 1.000 boeken)

- Ruim: kasten van drie planken à 1 meter, met 21 boeken
= 63 boeken per meter kast
= 0,016 m² per boek (16 m² voor 1.000 boeken)

De berekening dekt alleen de ruimte van kasten en looppaden, niet die van de overige (circulatie) ruimten, onder meer voor leestafel, pc's, balie, zelfbedieningsapparatuur, kantoor, keuken, sanitair en magazijn.

Andere kleinschalige voorzieningen

Naast de beschreven mogelijkheden voor vaste servicepunten zijn er enkele andere mogelijke voorzieningen, die niet aan een vaste vestigingsplek gebonden zijn:

- bibliotheek-aan-huis
- georganiseerd vervoer van beperkt mobiele bibliotheekleden naar een vestiging
- bibliobus, jeugdbus of biblioservicebus
- ophaal- en inleverpunt

De twee eerste voorzieningen kunt u voor beperkt mobiele volwassenen inzetten als aanvulling op een voorziening die zich alleen op de jeugd richt, zoals een Bibliotheek *op school* of een Servicepunt Jeugd.

Experimenten met digitale bibliotheekpunten, een wekelijks 'bibliotheekspreekuur' voor senioren, leestafels en automaten hebben nog geen positieve resultaten opgeleverd. Dit geldt ook voor ophaal- en inleverpunten die de afgelopen tien jaar zijn uitgeprobeerd. Inmiddels is het publiek meer gewend geraakt aan digitaal bestellen in combinatie met ophalen. Mogelijk is de tijd nu wel rijp voor deze alternatieven.

In dit deel treft u beschrijvingen aan van kleinschalige bibliotheekvoorzieningen die naar kostenefficiëntie hebben gestreefd. Hierbij is het bibliotheekservicepunt in Nederhorst den Berg (Noord-Holland) als basis genomen. Dit servicepunt wordt beschouwd als een voorziening die in hoge mate kostenefficiënt is en aan randvoorwaarden en kwaliteitseisen voldoet. Bovendien is er een betrouwbaar overzicht van de kosten.

Omdat dit servicepunt pas sinds maart 2012 open is, is voor ervaringscijfers gebruikgemaakt van het servicepunt in Muiderberg, dat operationeel is sinds 2009 en op dezelfde leest is geschoeid.

Een aantal andere interessante voorzieningen wordt beschreven, ingedeeld naar de belangrijkste maatregel voor kostenbeperking zoals genoemd in deel A. Elk voorbeeld wordt vergeleken met het servicepunt in Nederhorst den Berg.

Een harde vergelijking van de verhouding tussen kosten en opbrengsten is helaas niet te maken. Niet in alle gevallen zijn de investerings- en exploitatiekosten gedetailleerd en vergelijkbaar. Een decentrale voorziening is immers ook in financieel opzicht vaak ingebed in het geheel, waardoor het moeilijk blijkt om kostenposten te isoleren.

Bibliotheekservicepunt in Nederhorst den Berg

Contact

Marian Buvelôt, tel. 0294 26 47 68, e-mail mbuvelot@debibliotheek.org

Karakteristieken

1	Deels bemenst	
2	Inwonend	
3	Open	15 uur per week
4	Verzorgingsgebied	5100 inwoners
5	Investeringskosten	€ 116.955
6	Exploitatiekosten	€ 49.836
7	Geschikt voor	dorp en stadswijk

Context

De bibliotheekvoorziening in Nederhorst den Berg heeft sinds 26 maart 2012 een vaste locatie in Sociaal Cultureel Centrum De Spot. De Spot opende in januari 2004 haar deuren met als doelstelling: initiëren,

aanbieden en ondersteunen van sociale, culturele en historische uitingen, programma's en activiteiten en cursussen. Daarnaast ondersteunt De Spot initiatieven van anderen op cultureel gebied (zie: www.spot-nederhorst.nl).

De bibliotheekvoorziening kwam in plaats van een bibliobus van Karmac, die vier uur per week een uitleening verzorgde (kosten € 27.800).

De bibliotheek heeft een plek in De Spot samen met andere vaste gebruikers: Seniorweb, de historische kring, een seniorenloket, regionale welzijnsorganisatie, koor en toneelgroep. Vooral in kleine kernen is een combinatie van functies op het terrein van welzijn, zorg en educatie effectief gebleken om het voorzieningenniveau te kunnen handhaven en de leefbaarheid en sociale cohesie te verbeteren. Door inzet van nieuwe technieken en zelfbediening heeft de bibliotheek haar openingstijden kunnen uitbreiden, waardoor het bereik van de diensten sterk is toegenomen.

De bibliotheek streeft naar toegankelijkheid op alle tijden dat De Spot geopend is. Deze sterke uitbreiding van bereikbaarheid en toegankelijkheid moet alle bibliothecaire functies en met name de ontmoetingsfunctie een kwaliteitsimpuls geven. Dit aantal openingsuren is bij het verschijnen van deze publicatie nog niet bereikt; overleg met de benodigde partners loopt nog.

De samenwerking met andere gebruikers van De Spot dient verder uitgewerkt te worden, waarbij de bibliotheek haar culturele functie (ontplooiing, participatie), informatiefunctie en ontmoetingsfunctie (ontspanning, beleving) meer kan vormgeven.

Personeel en organisatie

Door de invoering van zelfbediening kan de bibliotheek haar uitleenfunctie grotendeels gestalte geven zonder noodzakelijke inzet van professioneel personeel. Voor de informatieve functie is een informatiemedewerker voor zes uur per week aanwezig. Deze verzorgt ook het inschrijven van nieuwe leden, het up-to-date houden van kranten- en tijdschriftenbestand, en dergelijke.

Voor aansturing, programmering en backoffice-taken biedt bibliotheekorganisatie De Bibliotheek drie uur per week ondersteuning.

De openingstijden kunnen zo ruim zijn als de openingstijden van De Spot zelf.

Huisvesting en inrichting

De bibliotheekvoorziening heeft een oppervlakte van 50 m². De huur inclusief energie, schoonmaak en dergelijke bedraagt € 56,50 per m². De totale huurprijs komt op € 2.820.

Ontwerp voor inrichting en meubilair, verlichting en vloerbedekking kosten € 30.000. Architect van de servicepunten in Nederhorst den Berg én Muiderberg is VVLFB uit Schiedam. De meeste inventaris is geleverd door het aan dit bureau gelieerde In Vorm.

Automatisering en apparatuur

De uitlening is volledig geautomatiseerd en de klant kan materialen lenen via de selfservicebalie, zonder tussenkomst van personeel. Beveiligingspoortjes bij de in- en uitgang waarborgen dat elk materiaal dat de bibliotheek verlaat, geregistreerd is. Bij de betaalzuil kan het publiek alle financiële handelingen zelfstandig verrichten.

Een en ander vergt investeringen in apparatuur, licenties en service. In de toelichting op de kostenposten vindt u een overzicht van de noodzakelijke apparatuur, afschrijving en overige kosten voor ICT.

Collectie, informatiediensten, activiteiten

Voor de kern van ruim 5.000 inwoners is een collectie van 3.650 banden beschikbaar, 0,73 band per inwoner. Hiervan worden 250 groteletterboeken in een wisselcollectie gehuurd; de rest is een vaste collectie.

Met name voor de ontmoetingsfunctie is een leestafel aanwezig met drie dagbladen, drie opinieweekbladen en een aantal publiekstijdschriften.

Via internet is de digitale bibliotheek toegankelijk. Leden kunnen materialen reserveren en in het servicepunt ophalen.

Met activiteiten zal de bibliotheek zich profileren naar de gemeenschap en zo haar taken onder de aandacht brengen van een groter publiek.

Resultaten (2012)

Leden: 644 (bereik 13%; bibliobus had 438 leden, bereik 9%)

Uitleningen: 16.312

Bezoekers: onbekend

Begroting servicepunt Nederhorst den Berg		
Personeel & organisatie	Exploitatie (€)	Investing (€)
Betaald personeel frontoffice	6.600	
Betaald personeel backoffice	3.600	342 uur
Verzekeringen personeel	250	
Deskundigheidsbevordering	306	
Vervoersdienst	520	
Kantoor/administratie/bestuurskosten/telefoon	1.000	
Uitleenadministratie		2.015
Voorlichting	500	
Totaal	12.776	2.015
Huisvesting & inrichting		
Huur/schoonmaak, energie & water	2.820	
Inrichting & inventaris		29.000
Afschrijving inrichting & inventaris	2.900	
Verzekeringen & heffingen	500	
Totaal	6.220	29.000
Automatisering/apparatuur		
Bibliotheekautomatisering		50.940
Afschrijving automatisering	6.727	
Licenties	1.390	
Onderhoud/service	2.447	
Datalijnen	4.356	
Totaal	14.920	50.940
Collectie, informatiediensten, activiteiten		
Collectie boeken, dvd's, luisterboeken, et cetera		35.000
Vervanging materialen	3.500	
Huur materialen	3.640	
Tijdschriften, kranten	2.600	
Online informatiebestanden	1.000	
Leenrechtvergoeding	2.500	
Activiteiten	1.000	
Totaal	14.240	35.000
Onvoorzien	1.000	
Totaal	49.156	*116.955

* Exclusief 342 uur personele inzet (zie ook bijlage 2)

Dekkingsplan	€
Exploitatie	
Vervallen: bibliobus 5,75 uur à € 7.000	40.250
Inkomsten uit contributies	9.586
Totaal	49.836
Investering	
Investeringsbijdrage provincie	50.000
Investeringsbijdrage automatisering	21.450
Investeringsbijdrage gemeente	45.505
Totaal	116.955
Implementatie	
Gemeentelijke subsidie	13.430
Provinciale subsidie	8.550
Totaal	21.980

Servicepunt in Muiderberg: ervaringen

Contact

Marian Buvelôt, tel. 0294 26 47 68,
e-mail mbuvelot@debibliotheek.org

Karakteristieken

1	Deels bemenst	
2	Inwonend	
3	Open	50 uur per week
4	Verzorgingsgebied	3.300 inwoners
5	Investeringskosten	€ 108.950
6	Exploitatiekosten	€ 45.913
7	Geschikt voor	dorp en stadswijk

Context

Het servicepunt Muiderberg is qua aanpak, opbouw, inrichting, automatisering, enzovoort exact vergelijkbaar met de bibliotheekvoorziening in Nederhorst den Berg. Beide voorzieningen zijn inwonend en gevestigd in een cultureel centrum met andere partners. Beide zijn in de plaats gekomen van een bibliobus.

Het servicepunt in Nederhorst is alleen iets groter en bedient een iets groter verzorgingsgebied (5.100 tegen 3.300 mensen). Verder zijn de partners in het

cultureel centrum in Muiderberg anders: onder meer naschoolse opvang, Centrum Jeugd en Gezin, consultatiebureau, muziekverenigingen, sportverenigingen, creatieve clubs en Seniorweb.

Het servicepunt Muiderberg in multicultureel centrum De Rijver draait sinds 1 oktober 2009 en de ervaringen zijn positief. De bibliobus van ProBiblio die daarvoor werd ingezet, telde 200 leden. Daarna was er korte tijd van een bus van Karmac met 70 leden. Het servicepunt heeft inmiddels ruim 400 leden.

Deze verdubbeling is vooral toe te schrijven aan de ruime openingstijden: van 1,5 uur (bibliobus) naar 50 uur per week (openingstijden van De Rijver) van het servicepunt. Daarnaast werkte de samenwerking met andere partners heel positief uit. De bibliotheek ontwikkelde zich tot een echte ontmoetingsplek. Als kinderen komen gymmen, lezen de ouders een krant in de bibliotheek. Als in De Rijver iets wordt georganiseerd, wordt de bibliotheek vaak gevraagd om boeken te verzorgen. Of er komt een groep kleuters van het kinderdagverblijf op bezoek die vervolgens lid worden. Waar mogelijk ondersteunt de bibliotheek de partners. Eens per vier maanden is er gebruikersoverleg.

Een experiment om mensen met een verstandelijke beperking, cliënten van de Stichting Philadelphia, vrijwilligerswerk te laten doen, was succesvol. Inmiddels is dit experiment beëindigd omdat deze groep vertrok uit De Rijver. Twee vaste vrijwilligers hebben de (opruim)taken overgenomen.

Tot slot bezoeken ook groepen jonge kinderen van de basisschool het servicepunt. De oudere kinderen gaan op klassenbezoek in de grotere bibliotheek in Muiden.

De 428 leden in 2011 leenden in totaal 11.582 materialen bij een collectieomvang van 3.900 banden (1,1 band per inwoner). In aanvulling op de vaste collectie worden 65 groteletterboeken gehuurd. Materialen kunnen worden aangevraagd en gereserveerd. Opvallend is dat senioren dit vooral doen op woensdagmiddag, als de vaste medewerker aanwezig is.

Er is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd dat is neergelegd, omdat te weinig mensen hadden meegedaan. Hoe mensen in een selfservice-situatie

te verleiden aan een dergelijk onderzoek, is een belangrijk aandachtspunt.

Oorspronkelijk was het plan om de Eyecatcher in te zetten. Hiermee zou bij afwezigheid van een medewerker in het servicepunt via videocommunicatie visueel contact mogelijk zijn met de backoffice van De Bibliotheek. Al vooraf is hiervan afgezien, omdat men in de kleinschalige setting te weinig gebruik verwachtte, waardoor de kosten niet in verhouding zouden staan tot het gebruik.

Resultaten (2012)

Leden: 390 (bereik 12%; bibliobus had 201 leden, bereik 6%)

Uitleningen: 9.696

Bezoekers: onbekend

Begroting servicepunt Muiderberg		
Personeel & organisatie	Exploitatie (€)	Investing (€)
Betaald personeel frontoffice	6.600	
Betaald personeel backoffice	3.600	* 342 uur
Vergoeding/ attenties vrijwilligers	500	
Verzekeringen personeel	250	
Deskundigheidsbevordering	306	
Vervoersdienst	930	
Kantoor/administratie/bestuurskosten/telefoon	1.000	
Voorlichting	1.500	
Totaal	14.686	
Huisvesting & inrichting		
Huur/schoonmaak, energie & water	3.450	
Inrichting & inventaris		18.000
Afschrijving inrichting & inventaris	1.800	
Totaal	6.120	18.000

DEEL B Voorbeelden van kostenefficiënte bibliotheekvoorzieningen

Automatisering & apparatuur		
Internet	300	
Bibliotheekautomatisering		56.820
Afschrijving automatisering en zelfbediening	9.135	
Serverkosten (VPM-kabel)	2.600	
Licenties BNA	400	
Onderhoud/service zelfbediening	750	
ICT-beheer en service	2.500	
Totaal	15.785	56.820
Collectie, informatiediensten, activiteiten		
Aanschaf boeken, dvd's, luisterboeken et cetera		28.000
Vervanging materialen	2.800	
Huur materialen	5.475	
Tijdschriften, kranten	2.500	
Online informatiebestanden	1.365	
Leenrechtvergoeding	2.500	
Activiteiten	1.000	
Totaal	15.640	28.000
Totaal	51.861	*102.820

* Exclusief 342 uur personele inzet (zie ook bijlage 2)

Per 1 januari 2013 is het servicepunt onder druk van bezuinigingen flink uitgekleed. De exploitatie is daarmee teruggebracht naar € 15.000. De belangrijkste maatregelen zijn het stopzetten van de bemande openingsuren en de aparte aanschaf van banden voor het servicepunt. De collectie wordt nu onderhouden door te rouleren met banden uit de collectie van de bibliotheek in Muiden.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet zelfbediening

Andere oplossingen

Hierna volgen beschrijvingen van andere voorbeelden van kostenefficiënte oplossingen. De opsomming is niet volledig, er zijn meer voorbeelden. Denk bijvoorbeeld aan de Kulturhusen of Cultuurhuizen in dorpen in met name Overijssel, Gelderland en Utrecht.

Besparen op personeel door inzet zelfbediening (onbemanste bibliotheken)

- Bibliotheek Ewijk
- Plug-in bibliotheek Gouda Goverwelle
- Mediamaat 's-Gravenmoer
- Bieb to go Zaanstreek

Besparen op personeel door inzet niet-betaalde medewerkers

- Biebclub en Servicepunt Jeugd West-Friesland

Besparen op huisvesting door verkleinen ruimte

- ServicePlusPunt Maasdijk
- De Bibliotheek *op het station* Haarlem

Besparen op huisvesting door inwonen

- Rabobieb Fijnaart
- Hotelbibliotheek Beesel
- Bibliotheek in verzorgingshuis Landgraaf
- De Bibliotheek *op school*
- Plug-in bibliotheek Gouda en Rotterdam

Andere oplossingen: besparen op personeel door inzet zelfbediening

Er zijn verschillende voorbeelden van voorzieningen die door de inzet van zelfbediening besparingen opleveren op personeelskosten. Bij bezuinigen op personeel zijn er drie mogelijkheden: de bibliotheek zet minder mensen in, zet geen mensen in en gaat over op zelfbediening, of werkt met niet-betaalde of goedkope medewerkers. Binnen dit bestek bekijken we voorbeelden van zelfbediening en het werken met niet-betaalde medewerkers.

Bibliotheek Ewijk - Onbemande bibliotheek 1

Contact

Carin Hoppenbrouwers, tel. 024 32 74 911,
e-mail choppenbrouwers@obgz.nl

Video

www.youtube.com/watch?v=ttHybp2KOno

Karakteristieken

1	Deels onbemenst	
2	Inwonend	
3	Open	93 uur per week
4	Verzorgingsgebied	3.500 inwoners
5	Investeringskosten	€ 195.000
6	Exploitatiekosten	€ 51.934
7	Geschikt voor	dorp of stadswijk

Context

Ewijk was tot 1980 een zelfstandige gemeente en behoort nu tot de gemeente Beuningen (Gelderland). Door de jaren heen is Ewijk gegroeid tot 3.500 inwoners. In 2007 was het de bedoeling om Ewijk uit te breiden met 1.200 woningen tot een inwonertal van 6.700. Door de recessie is dit er echter niet van gekomen. Qua inwonertal is Ewijk constant gebleven en te vergelijken met Muiderberg.

De onbemande bibliotheek in Ewijk, waar voorheen de bibliobus kwam, is ontstaan vanuit de wens de dienstverlening uit te breiden. De gemeente wilde een goed voorzieningenniveau in Ewijk en realiseerde daartoe een multifunctionele accommodatie

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet zelfbediening

met de bibliotheek als belangrijk onderdeel. Met de ontwikkelingen rond automatisering ontstond de gedachte aan een 'boeken-automatiek' en de mogelijkheid om via de bibliotheek-pc materiaal te bestellen met thuisbezorging. Deze ontwikkelingen zorgden ervoor dat het denken vanuit de traditionele bibliotheekvoorziening werd losgelaten. Met de nieuwe technologie moesten bezoekers zelfstandiger kunnen handelen. Het gerealiseerde concept is uiteindelijk een combinatie geworden van bemande en onbemande openingstijden.

Kernpunten

- Tijdens openingsuren van de accommodatie toegankelijk voor alle leden van de bibliotheek, zonder personeel (6 dagen van 7.30 tot 23.00 uur; totaal 93 uur per week).
- Met hun bibliotheekpas hebben leden toegang en kunnen alle apparatuur in werking stellen.
- Leden kunnen via zelfbediening materiaal in- en uitlenen.
- Leden kunnen ter plekke kranten, tijdschriften en andere media lezen.
- Er is een mediatheek voor de scholen.
- Bezoekers kunnen via computers gebruikmaken van de catalogus en internet.
- 10 uur per week is een frontoffice-medewerker aanwezig.
- De overige openingsuren kunnen bezoekers vragen stellen aan een cybrarian: een bibliothecaris met wie zij via internet beeldcontact kunnen leggen.
- 6 uur per week backoffice.

Anders

Naast een flink aantal overeenkomsten verschilt Ewijk van Nederhorst den Berg en Muiderberg:

- 1 Het servicepunt is nog langer open voor het publiek. Dit hangt samen met de openingstijden van de multifunctionele accommodatie.
- 2 Het belangrijkste verschil is dat in Ewijk alleen leden toegang kunnen krijgen. In Nederhorst den Berg en Muiderberg hebben bezoekers van het cultureel centrum vrije toegang tot de bibliotheek, ook niet-leden.

Resultaten (2012)

Niet beschikbaar.

Plug-in bibliotheek - Onbemande bibliotheek 2

Contact

Judith Tegels, tel. 023 55 46 266,
e-mail jtegels@probiblio.nl

Video

www.youtube.com/watch?v=U8QilWvG1vw

Context

De Plug-in bibliotheek is in opdracht van Bibliotheek.nl ontwikkeld door H2 Interactive en is een flexibele en modulair opgebouwde bibliotheekvoorziening om te plaatsen in openbare ruimten in kleine kernen en stadswijken. Deze voorziening is in Rotterdam Zuidwijk en Gouda Goverwelle getest. Beide pilotbibliotheken zijn ingezet als vervanging van een bestaande vestiging en zijn gericht op volwassenen.

De Plug-in bibliotheek dient als toevoeging aan een beheerde ruimte met ruime openingstijden waar veel mensen komen, zoals een wijkgebouw, ziekenhuis, bank of supermarkt. Zij maakt deel uit van een netwerk van bibliotheekvoorzieningen. Er dient minimaal één bibliotheekvestiging in het werkg gebied beschikbaar te zijn met een ruimere collectie en bredere dienstverlening waarop men kan terugval len.

De bibliotheek volgt de landelijke huisstijl en is hierdoor herkenbaar, ook op een onverwachte plek. In de onbemenste voorziening kunnen gebruikers zelf boeken lenen en inleveren en gebruikmaken van de overige functionaliteiten. Het is mogelijk de Plug-in bibliotheek aan te vullen met een jeugdbibliotheek of andere voorzieningen. Ook verder is de voorziening aan te passen aan de omgeving en wensen van de bibliotheek. Uitbreiden, verplaatsen en veranderen zijn snel te realiseren.

De Plug-in bibliotheek bestaat uit portalen met daarin modules (plug-ins). Elke module heeft haar eigen functionaliteit. De kleinste Plug-in bibliotheek bestaat uit één portaal met vier modules (110 x 220 cm). Er is ruimte voor 100 tot 120 boeken per uitleenmodule.

De twee pilotbibliotheken tellen elk 24 modules.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet zelfbediening

Beschikbaar zijn modules voor onder andere:

- Open uitleen
- Zelfbediening
- Virtueel loket
- Audioloket (contact opnemen met een medewerker)
- Kijken en luisteren (muziek, filmpjes, et cetera)
- Zoeken
- Betaalautomaat
- Rotunda (digitale etalage)
- Folders
- Blanco paneel (voor posters et cetera)
- Ophalen (gereserveerde boeken)
- Minifiliaal (door klant zelf te openen met bibliotheekpas)

Plug-in bibliotheek Gouda Goverwelle

Contact

Hennie de Koogel, tel. 0182 59 01 01,
e-mail h.de.koogel@gouda.org

Karakteristieken

1 Onbemenst	
2 Inwonend (zorgcentrum)	
3 Open	51 uur per week
4 Verzorgingsgebied	12.000 inwoners
5 Investeringskosten	€ 99.306
6 Exploitatiekosten	€ 68.110
7 Geschikt voor	dorp en stadswijk

Context

Gouda heeft de Plug-in bibliotheek sinds 25 juli 2011. De Plug-in en de Kinderbibliotheek in de wijken Goverwelle en Oost vervangen de in 2011 gesloten wijkvestiging in Goverwelle. De Plug-in bibliotheek was een bezuinigingsmaatregel, hoewel eerder al is nagedacht om het bibliotheekwerk in Gouda te herstructureren. De Plug-in paste in de filosofie van Gouda, met een centrale vestiging en een fijnmazig netwerk van kleine voorzieningen in de wijken dicht bij de klant.

Kernpunten

- Collectie: 1.500 banden.
- Collectie bestaat uit voornamelijk actuele romans

die veel gelezen worden, populaire genres. Er is een zeer kleine collectie informatieve boeken, vooral populaire onderwerpen.

- De Plug-in is gevestigd in een zorgcentrum.
- Afstand tot een volwaardige bibliotheek: 1,5 km.
- Er is samenwerking met het zorgcentrum en wijkteam Goverwelle.
- De bibliotheek is 51 uur per week open (oude bibliotheek: 21 uur).
- Provincie Zuid-Holland heeft € 200.000 beschikbaar gesteld voor de Plug-in bibliotheek. ProBiblio heeft deze subsidie ingezet om met twee pilotbibliotheek gebruikerservaring op te doen.

Anders

- 1 In tegenstelling tot Nederhorst den Berg is de Plug-in bibliotheek geheel onbemenst.
- 2 De Plug-in bibliotheek in Gouda richt zich alleen op volwassenen vanaf 18 jaar.
- 3 De collectie is veel kleiner, maar wisselt met regelmaat.
- 4 Kranten en tijdschriften liggen niet in de Plug-in bibliotheek, maar in het grand café van het zorgcentrum.

Resultaten (2012)

Leden: niet gespecificeerd; men wordt lid van gehele Bibliotheek Gouda.

Uitleningen: 30.000.

In de drie maanden na de start zijn medewerkers aanwezig om de klanten op weg te helpen. Er was toen een stijgende lijn in het gebruik van de technische componenten. Nu is het moeilijk te bepalen of deze stijgende lijn zich voortzet omdat er geen medewerkers meer aanwezig zijn. Waarschijnlijk is het gebruik teruggelopen.

Klanttevredenheidsonderzoek (2011)

Deelnemers aan het klanttevredenheidsonderzoek geven de Plug-in bibliotheek in Gouda een 6,5. Zij geven aan tevreden te zijn met de uitbreiding van de openingstijden van 21 uur naar 51 uur per week. Ook is men zeer te spreken over de mogelijkheid om materialen gratis aan te vragen en de snelle levering ervan (binnen 48 uur als het aangevraagde materiaal aanwezig is).

Het aanbod van romans stemt 60 tot 70% van de deelnemers positief. Degenen die hierover ontevren-

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet zelfbediening

den zijn, noemen vooral de keuze te beperkt. Men is ontevreden over de prijs-kwaliteitverhouding en omschrijft dit vooral door te zeggen dat men minder krijgt voor hetzelfde geld. Vooral het beperkte materiaalenaanbod wordt genoemd als achteruitgang ten opzichte van de 'normale' bibliotheek. Saillant detail: in tegenstelling tot Muiderberg werkte het klanttevredenheidsonderzoek hier wel omdat er medewerkers aanwezig waren om klanten te stimuleren om mee te doen. Voor meer informatie zie: *Eindrapportage pilot Plug-in bibliotheek* (ProBiblio, 2011).

Mediamaat 's Gravenmoer - Onbemande bibliotheek 3

Contact

Hans Hoofd, tel. 0162 42 89 20,
e-mail h.hoofd@theek5.nl

Karakteristieken

1 Onbemenst	
2 Inwonend	
3 Open	7 dagen 24 uur
4 Verzorgingsgebied	2.300 inwoners
5 Kosten	investeringskosten: € 78.800 (automaat € 51.500) exploitatiekosten: € 22.240 (ondanks zelfbediening is hierin jaarlijks opgenomen 100 uur onderhoud: € 10.000)
6 Geschikt voor	stadswijk en dorp

Context

Theek 5 wil met de Mediamaat een doelgroep bereiken die nu niet in de gelegenheid is om een bibliotheekvoorziening in een andere kern te bezoeken, bijvoorbeeld vanwege beperkte mobiliteit of omdat men tijdens de openingsuren niet in de gelegenheid is en 24-uursservice verwacht.

De eerste automaat van Nederland is in de kleine kern 's Gravenmoer, gemeente Dongen, geplaatst. Hier bestaat een 'leescultuur'. Aanvankelijk bood de

bibliobus een bibliotheekvoorziening aan scholen en schoolkinderen. Mensen ouder dan twaalf jaar waren aangewezen op de voorzieningen in de omgeving. De collectie in de automaat is dan ook op deze doelgroep afgestemd. De automaat is aanvullend op de bibliobusvoorziening voor de jeugd.

De Mediamaat in 's Gravenmoer is tot stand gekomen in samenwerking met verschillende partijen die ook financieel hebben bijgedragen:

- de gemeente Dongen, € 10.000
- woningstichting Volksbelang € 10.000
- Rabobank Waalwijk/Kaatsheuvel € 2.000

Kernpunten

- 24 uur per dag een boek lenen, zeven dagen per week.
- Theek 5 is de eerste bibliotheek in Nederland die via een boekenautomaat deze service biedt. In samenwerking met NBD/Biblion heeft zij de boekenautomaat ontwikkeld.
- Deze automaat kan geplaatst worden in kleine kernen of stadswijken waar geen bibliotheekvoorziening is.
- Met een bibliotheekpas kunnen leden materialen lenen en inleveren.
- Via de automaat zijn 600 materialen beschikbaar: boeken en dvd's.
- Via de website van Theek 5 is 24 uur per dag te zien welke materialen voorradig zijn in de automaat.

Anders

- 1 Maximale zelfbediening; alleen voor het vullen en legen worden medewerkers ingezet.
- 2 Maximale openstelling.
- 3 Kleine collectie.
- 4 De Mediamaat is aanvullend op een andere voorziening en is bij voorkeur gericht op een specifieke doelgroep.
- 5 De Mediamaat is geschikt voor heel kleinschalig bibliotheekwerk.

Resultaten

In de praktijk had de Mediamaat te kampen met veel technische problemen. Leverancier en bibliotheek konden hierover niet tot overeenstemming komen. Intussen verdween vanwege de problemen de

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet zelfbediening

21

belangstelling van het publiek. Theek 5 besloot daarop te stoppen met de Mediamaat.

De bibliotheek heeft nu een nieuw plan geschreven voor decentrale bibliotheekvoorzieningen, gebaseerd op de Bibliotheek *op school*, een jeugdbibliobus, afhaal- en inleverpunt, digitaal loket, minibiëb-servicepunt, verplaatsbare bibliotheek, leestafel/ontmoetingsplaats, bezorgdiensten voor klanten, vervoersdienst voor klanten, et cetera.

Bieb to go - Onbemande bibliotheek 4

Contact

Rob Barentsen, tel. 0541 53 88 00,
e-mail rob.barentsen@eastbridgerfid.nl
www.eastbridgerfid.nl/nl/markten/bibliotheken/bieb-to-go

Context

Op dit moment loopt er een selfservice-pilot bij de centrale vestiging van De Bieb voor de Zaanstreek met een tot boekautomaat omgebouwde snoepautomaat, genaamd Bieb to go. De automaat kan maximaal 100 titels bevatten, onder andere actuele bestsellers. Men wil de automaat plaatsen op plekken waar mensen komen, zoals het station. De automaat heeft niet alleen een beeldscherm, maar ook een vitrine: de boeken zijn dus te zien. De Bieb to go kent een uitleen- en innamefunctie. Als de pilot slaagt, overweegt De Bieb op vijf plekken een automaat te plaatsen.

De kosten van de automaat zijn lager dan de Mediamaat, namelijk € 35.000. Bij voldoende belangstelling kan dit bedrag dalen.

Bieb to go is een product in ontwikkeling van de firma EastbridgeRFID.

Resultaten

Nog onbekend; moet nog starten.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet niet-betaalde medewerkers

West-Friesland is een regio met veel kleine kernen. De grote spreiding van bibliotheekvoorzieningen in deze regio kwam onder druk te staan. Daarom is in 2008 een spreidingsplan voor het bibliotheekwerk in deze kleine kernen opgesteld. Hierbij is gekozen voor de doelgroepen jeugd tot en met 12 jaar en beperkt mobiele senioren.

Er zijn succesfactoren geformuleerd:

- Digitale beschikbaarheid van bibliotheekdiensten voor alle inwoners van West-Friesland.
- Enthousiaste samenwerking op lokaal niveau met een andere partij (school, dorps huis, café, verzorgingshuis, winkel).
- De voorzieningen moeten gedragen worden door een goed geoutilleerde vaste bibliotheekvestiging.
- Een bepaalde minimumomvang van kern of wijk is noodzakelijk voor een gezonde verhouding tussen investeringen en verwacht gebruik.
- Niet alleen vóór de inwoners maar vooral van deze inwoners.

Vanaf 2009 zijn er nieuwe voorzieningen opgestart ter vervanging van de bibliobus en geïmplementeerd in diverse kleine kernen:

- Biebclub
- Servicepunt Jeugd
- Servicepunt Jeugd & Senioren
- Bibliotheekspreekuur
- Leestafel

Hierna volgt een beschrijving van de eerste twee voorzieningen.

Biebclub West-Friesland - Niet-betaalde medewerkers 1

Contact

Saskia Beumer, tel. 0228 53 02 70, e-mail sbeumer@bibliotheekwfo.nl

Video

www.youtube.com/watch?v=Td4ZGt4rmNg

Karakteristieken

1 Inzet van kinderen	
2 Inwonend (dorps huis of school)	
3 Open	1 uur per week
4 Verzorgingsgebied	van 650 tot 2.500 inwoners
5 Investeringskosten	€ 6.500
6 Exploitatiekosten	€ 7.080
7 Geschikt voor	kleine dorpen

Context

De Biebclub wordt gevormd door een groep kinderen die graag lezen en afkomstig zijn van één school. Zij 'draaien' de bibliotheekvoorziening met ondersteuning van een vrijwilliger (ouder) en een professionele medewerker.

De Biebclub is in de basisschool gevestigd en is gemiddeld een uur per week open, direct na schooltijd. De voorziening is bedoeld voor alle kinderen uit de kern. De Biebclub-kinderen maken andere kinderen enthousiast voor lezen en verhalen.

Ook is er een programma van activiteiten gericht op het vasthouden en bevorderen van leesplezier. Sociale media vormen de digitale component.

De Biebclub fungeert verder als bestel-, ophaal- en inleverpunt van media uit andere bibliotheken. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van de snuffelcatalogus van bicatWise met directe toegang tot de catalogus van bibliotheken in de regio. Kinderen kunnen eenvoudig boeken en andere media zoeken en bestellen, en een week later ophalen bij de Biebclub. Ook volwassenen kunnen thuis gereserveerde media in een Biebclub ophalen en inleveren.

Kernpunten

- Keuze voor doelgroep jeugd tot en met 12 jaar.
- Omvang jeugdcollectie: 750 media, tweemaal per jaar wisseling.
- Onderdeel van het regionale bibliotheeknetwerk.
- Afstand tot volwaardige bibliotheek: 3 tot 8 km.
- Opening: 1 uur per week.
- Inwonend bij en samenwerkend met school.
- Inrichting: 2 tot 4 kasten met frontale plaatsing volstaan.
- ICT: bicatWise van de basisbibliotheek. Op school wordt gewerkt met twee laptops en snuffelcatalogus.
- Met verblijfsfunctie.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet niet-betaalde medewerkers

- Als onderdeel van basisbibliotheek gecertificeerd.
- Interessant voor kernen tot 2.500 inwoners, bij voorkeur met een school.

Investerings (€)

Huisvesting	0
Personeel	0
Inrichting	1.500 (ineens afgeschreven)
Collectie	3.500
Automatisering	1.500
Transport	0 (door medewerkers zelf)
Totaal	6.500

Inkomsten: volledige exploitatiesubsidie van de gemeenten.

Investerings: subsidie provincie Noord-Holland en gemeenten.

Exploitatiekosten (€)

Huisvesting	760
Personeel	4.090
Inrichting	0 (ineens afgeschreven)
Collectie	1.100
Automatisering ¹	1.700
Transport	0 (door medewerkers zelf)
Totaal	7.080

Eventuele nadere besparingen: goede afspraken met school over huisvestingslasten en gebruik datalijnen. Overige kosten zijn al zo rank en slank mogelijk.

Anders

- 1 Gehuisvest in of bij school.
- 2 Geen zelfbediening en geen volledige automatiseringshardware; alleen een laptop met toegang tot bibliotheekautomatiseringssysteem.
- 3 Kinderen werken mee in de bibliotheek (Biebclub).
- 4 Zeer beperkte openstelling en kleinere collectie.

Resultaten Biebclub Zwaagdijk-Oost (2012)

Leden	82
Uitleningen	1.738 per jaar (vier maal zo veel als bij de bibliobus).
Bezoekers	wordt niet bijgehouden

Servicepunt Jeugd - Niet-betaalde medewerkers 2

Contact

Saskia Beumer, tel. 0228 53 02 70,
e-mail sbeumer@bibliotheekwfo.nl

Karakteristieken

- 1 Woont in bij en werkt altijd samen met partners
- 2 Beperkt open 2 uur per week
- 3 Professionele kracht en vrijwilliger aanwezig
- 4 Verzorgingsgebied 1.750 tot 4.000 inwoners
- 5 Investeringskosten € 16.000
- 6 Exploitatiekosten € 7.980
- 7 Geschikt voor dorpen en stadswijken

Context

Een Servicepunt Jeugd wordt altijd gevestigd in een bestaand gebouw met goede samenwerkingspartners. Belangrijk voor de doelgroep is het laagdrempelige karakter van dit gebouw, zoals een dorps huis, school, naschoolse opvang of winkel. Het servicepunt heeft de uitstraling van een klein filiaal met beperkte opening. Een dorps huis is ideaal als er meerdere scholen in het verzorgingsgebied zijn.

Een deskundige bibliotheekmedewerker helpt kinderen bij het vinden en selecteren van hun keuze, liefst geassisteerd door een enthousiaste vrijwilliger uit het dorp. Zeker een vrijwilliger die veel mensen kent, zorgt makkelijker voor een ongedwongen sfeer.

Een Servicepunt Jeugd is geschikt voor wat grotere dorpen met iets meer voorzieningen. De doelgroep is kinderen van nul tot twaalf jaar. Het servicepunt fungeert ook als bestel-, ophaal- en inleverpunt van media uit andere bibliotheken. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van de bicatWise Snuffelcatalogus met directe toegang tot de catalogus van bibliotheken in de regio. Kinderen kunnen eenvoudig boeken en andere media zoeken en bestellen, en een week later ophalen bij het servicepunt. Ook volwassenen kunnen er thuis gereserveerde media ophalen en inleveren.

Kernpunten

- Kinderen een bibliotheekvoorziening bieden op loop- of fietsafstand van huis.

¹ Hoogte varieert van € 500 (medegebruik datalijn school/dorps huis) tot € 1.700 (eigen datalijn).

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op personeel door inzet niet-betaalde medewerkers

- Invulling geven aan de kernfuncties lezen en leren.
- Verzorgingsgebied: 1.750 tot 4.000 inwoners.
- Omvang collectie: 950 materialen, aangevuld met wisselcollectie.
- Gemiddeld aantal uitleningen: 2.250 per jaar (drie maal zo veel als in de bibliobus).
- Afstand tot bibliotheek: 3 tot 8 km.
- Openingstijden: 1x per week 2 uur.
- Inrichting: 3 tot 4 kasten met frontale plaatsing.
- ICT: 1 laptop + 1 handscanner + draadloze modem + bonnenprinter.
- Verblijfsfunctie: afhankelijk van de beschikbare ruimte; geen prioriteit.

Resultaten Servicepunt Jeugd Andijk (2012)

Leden:	486
Uitleningen:	18.940
Bezoekers:	niet bijgehouden

Investerings (€)

Huisvesting	0	
Personeel	0	
Inrichting	5.000	(ineens afgeschreven)
Collectie	7.500	
Automatisering	2.000	
Transport	500	(eerst levering)
Communicatie	1.000	
Totaal	16.000	

Investerings: subsidie van provincie Noord-Holland en gemeente.

Exploitatiekosten per jaar (€)

Huisvesting	1.240	
Personeel	4.070	
Inrichting	0	(ineens afgeschreven)
Collectie	2.050	
Automatisering	620	
Transport	0	(door medewerkers zelf)
Totaal	7.980	

Eventuele besparingen: goede afspraken met dorps huis over huisvestingslasten en gebruik van datalijnen. Overige kosten zijn al zo rank en slank mogelijk.

Anders

- 1 Alleen gericht op kinderen.
- 2 Beperkte opening en kleinere collectie.
- 3 Geen volledige automatiseringshardware; alleen een laptop met toegang tot het bibliotheekautomatiseringssysteem.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op huisvesting door verkleinen van de ruimte

Er zijn verschillende voorbeelden van voorzieningen waarbij wordt bespaard op huisvestingskosten door het beperken van de vierkante meters.

Servicepluspunt Maasdijk - Huisvesting verkleinen 1

Contact

Kees van den Boogert, tel. 0174 29 38 63,
e-mail kvandenboogert@bibliotheekwestland.nl

Karakteristieken

- 1 Bemenst met meer vrijwilligers, minder vakkrachten
- 2 Goedkoop, eigenstandig pand
- 3 Open 10 uur per week
- 4 Verzorgingsgebied 4.300 inwoners
- 5 Investeringskosten € 37.500
- 6 Exploitatiekosten € 41.000
- 7 Geschikt voor dorp en stadswijk

Context

In 2006 werd de Bibliotheek Westland geconfronteerd met forse bezuinigingen, ingaande 2007 (€ 140.000). Meer bezuinigingen zouden volgen per 2008 (€ 50.000). De bibliotheek schreef een plan om deze bezuinigingen te kunnen opvangen waarmee de gemeente akkoord ging. Onderdeel van de bezuinigingsoperatie was het vervangen van twee kleine filialen (Maasdijk en Honselersdijk) door twee servicepunten. Hierbij werd gedacht aan een kleine bibliotheek, onder te brengen in een bestaande voorziening. De bibliotheek had de voorkeur voor een school. Het eerste servicepunt diende per 1 januari 2008 te worden gerealiseerd in Maasdijk. Door omstandigheden gedwongen, koos de bibliotheek uiteindelijk toch voor zelfstandige huisvesting, maar wel kleiner (80m²), goedkoper en met een aangepaste 'formule'. Het nieuwe servicepunt moest ook voordelen bieden. Vandaar de naam ServicePlusPunt (SPP). Opening: 7 juli 2008.

Kernpunten:

- Bestaand oud pand opnieuw inrichten (mogelijk gemaakt door donaties van VSB Fonds Westland en Fonds Loswal 'De Bonnen').
- Actuele collectie (5.500 items), toegang tot de

gehele collectie media in Nederland.

- Selfservice.
- Voor het publiek is de bibliotheek 6 uur per week open, verdeeld over 3 dagen.
- Ter beschikking voor zelfstandig gebruik van de scholen. Hiervoor is er een extra collectie van 400 (jeugd)titels in een aparte ruimte.
- Reguliere leesbevorderingsactiviteiten zoals schrijversbezoeken (jeugd) en lezingen (volwassenen). Andere groepen (bijvoorbeeld leeskringen) kunnen het SPP gebruiken voor bijvoorbeeld vergaderingen.
- De collectie is teruggebracht van 12.000 naar 5.500 banden (1,25 band per inwoner).
- Er is bewust gekozen voor een servicepunt zonder inlichtingenwerk en weinig aanvullende faciliteiten.
- Groepsbezoeken van scholen, schrijversavonden en knutselactiviteiten.
- Personele inzet: 5 uur per week frontoffice, 25 uur per jaar backoffice.

Anders

- 1 Gericht op kinderen en hun ouders, en senioren.
- 2 Zelfstandig gebruik door scholen.
- 3 Eigenstandige vestiging.
- 4 Beperkte openstelling.

Resultaten (2012)

Leden	757 (bereik 17,5%)
Uitleningen	25.480

De Bibliotheek op het station Haarlem (pilotlocatie) - Huisvesting verkleinen 2

Judith Tegels, tel. 023 55 46 266,
e-mail jtegels@probiblio.nl

Video

www.youtube.com/watch?v=J5F03O4rbPg

Karakteristieken

- 1 Bemenst
- 2 Op het station
- 3 Open 25 uur per week

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op huisvesting door verkleinen van de ruimte

4 Verzorgingsgebied	17.500 unieke reizigers op een werkdag
5 Investeringskosten	€ 200.000
6 Exploiatiekosten	€ 150.000
7 Geschikt voor	grotere stations, na aanpassing ook voor dorpen en stadswijken

Context

De Bibliotheek *op het station* is een spreidingsoplossing en geen bezuinigingsmaatregel. Dat wil zeggen dat de stationsbibliotheek niet in de plaats komt voor iets dat verdwijnt, maar extra is. Het gaat om een openbare bibliotheekvoorziening die een nieuwe klantenkring wil aanboren door daar te zijn waar de beoogde doelgroep komt. De openingstijden zijn afgestemd op forensen (maandag t/m vrijdag van 07.30 tot 09.30 uur en van 16.00 tot 19.00 uur). Ook de inrichting en collectie zijn afgestemd op de forens: actuele titels en in de media besproken boeken zijn ruim voorradig. Alle titels worden binnen twee jaar vervangen. De bibliotheek is daarnaast praktisch ingericht, zodat men snel kan kiezen uit het aanbod op de tafels die direct bij binnenkomst zijn opgesteld. Er zijn daarnaast fictiekasten met literatuur, thrillers, romans en graphic novels. Informatieve titels zijn ingedeeld in vier rubrieken: Ik, Werk, Thuis en Wereld.

Verder is er een aanbod aan tijdschriften en kranten, waarvan een klein deel kan worden geleend (de duurdere, minder frequent verschijnende titels) en de rest ter plekke kan worden gelezen. Ook is er culturele informatie over de gemeente te vinden en kan de bezoeker gebruikmaken van internet, zowel via wifi als op de pc's.

Via de catalogus kunnen de gebruikers boeken online reserveren. Zodra het boek beschikbaar is, krijgt men bericht per mail of sms.

Er zijn verschillende abonnementsvormen. Leden van de Bibliotheek Zuid-Kennemerland betalen € 10 voor een jaarabonnement; voor niet-leden is er een jaarabonnement voor € 40. Daarnaast kan men boeken lenen voor € 2,50 per boek voor drie weken.

De Bibliotheek *op het station* is een project van de Bibliotheek Zuid-Kennemerland en ProBiblio. In de toekomst worden meer NS-stations voorzien van een dergelijke bibliotheek. Klanten kunnen dan terecht bij elke Bibliotheek *op het station* voor het raadple-

gen, lenen en inleveren van boeken en tijdschriften. De Bibliotheek *op het station* is, met enige aanpassingen, ook te vertalen naar dorpen en stadswijken. Met als ingrediënten: kleine ruimte, kleine maar actuele en snel wisselende collectie, zelfbediening, één medewerker.

Kernpunten

- Bibliotheek gevestigd op het station.
- Oppervlakte: 150 m².
- Beperkte openingstijden gebaseerd op de forens.
- Betaald personeel aanwezig: één medewerker.
- Kleine, maar actuele en snel wisselende collectie (2.000 in totaal; 1.000 op de plank).
- Retailbibliotheek.
- Doel: nieuwe leden onder veellezende maar drukke treinforesen.
- Afstand tot volwaardige bibliotheek: 2 km.
- Met verblijfsfunctie.

Investeringskosten (€)

Huisvesting (inclusief ICT + inrichting)	132.000
Personeel	54.000
Collectie	24.000

Exploiatiekosten (€)

Huisvesting (inclusief ICT + inrichting)	54.000
Personeel	84.000
Collectie	10.000

Anders

- 1 Bemenst
- 2 Niet inwonend
- 3 Zeer actuele collectie, alleen voor volwassenen
- 4 Beperkte openstelling

Resultaten (2012)

Leden	950
Uitleningen	16.000
Bezoekers	40.000

Klanten zeer positief (klantwaardering 8,7)

60% van de klanten is uit de beoogde doelgroep (25-50-jarige treinforesen)

60% was bij inschrijving geen lid van de Bibliotheek Zuid-Kennemerland

Er zijn meerdere mogelijkheden waarbij u kunt besparen op huisvestingskosten door het onderbrengen van de bibliotheek bij een andere voorziening of in een multifunctionele accommodatie. Hierna vindt u een aantal voorbeelden.

Rabobieb Fijnaart - Inwoners 1

Contact

Katja van Etten, tel. 0165 55 20 80, email k.vanetten@bibliotheekvanu.nl

Karakteristieken

1	Bemenst	
2	Inwonend	Rabobank
3	Open	6 uur per week
4	Verzorgingsgebied	5.500 inwoners
5	Investeringskosten	€ 55.747
6	Exploitatiekosten	€ 46.821
7	Geschikt voor	dorp en stadswijk

Context

In 2008 zijn in twee kleine kernen in de gemeente Moerdijk, Fijnaart en Willemstad, de zogenaamde Boekenbanken ingericht: servicepunten van de Bibliotheek VANNU in de Rabobank. Dit initiatief werd genomen als onderdeel van de vervanging van de bibliobussen. Deze samenwerking is goed verlopen.

Kernpunten

- Contract tussen Rabobank en Bibliotheek VANNU opgesteld. Geen sponsoring!
- Bibliotheek betaalt voor vierkante meters.
- Bibliotheekpersoneel: 7,5 uur frontoffice.
- Ook in contract: afspraken over kosten van inrichting, huisstijl enzovoort.
- Oppervlakte van servicepunt: 70 m².
- Collectie: 1.700 banden (1.200 voor volwassenen en 500 voor jeugd 0-4 jaar).
- Oudere kinderen gaan naar bibliotheek Zevenbergen.

Inmiddels heeft de Rabobank haar spreiding en dienstverlening opnieuw bekeken, en besloten haar filiaal in Willemstad te sluiten. Dit toont meteen de kwetsbaarheid: de bibliotheek moest hierdoor op

zoek naar nieuwe woonruimte. Deze is inmiddels gevonden.

In Fijnaart bestaat het servicepunt in de Rabobank nog steeds. Hier is nu selfservice geïntegreerd, zodat de klant zelfstandig kan uitlenen en inleveren.

Investeringskosten (€)

Huisvesting	33.023
Personeel	1.433
Collectie	14.433
Automatisering	3.089

Exploitatiekosten

Niet uitgesplitst, alleen het totaalbedrag is bekend: € 46.821

Anders

- 1 Inwonend bij een bankfiliaal.
- 2 Personeel van het bankfiliaal verricht betaald werkzaamheden.
- 3 Kleinere collectie.

Resultaten (2012)

Leden	347 (volwassenen)
Uitleningen	12.271
Bezoekers	niet bijgehouden

Hotelbibliotheek Beesel - Inwoners 2

Contact

Vincent Freriks, tel. 0475 33 64 80, email v.freriks@debibliotheekmaassenpeel.nl

Karakteristieken

1	Bemenst	
2	Inwonend	hotel/restaurant
3	Open	126 uur per week
4	Verzorgingsgebied	2.600 inwoners + bezoekers hotel
5	Investeringskosten	€ 60.000
6	Exploitatiekosten	€ 22.000
7	Geschikt voor	dorp

Context

Beesel is een kern met 2.557 inwoners. Hier was een filiaal van de Openbare Bibliotheek Reuver geves-

tigd, nu onderdeel van de Bibliotheek Maas en Peel. In 2003 werd bekend dat het gebouw moest wijken voor een nieuwe supermarkt met een appartementencomplex. Hoewel er grond was voor de bouw van een nieuwe bibliotheek, rezen er meteen twijfels over de haalbaarheid: deze bibliotheek kon maar 12 uur per week open zijn en zou dus bijzonder onrendabel worden.

Plan was om in een historische boerderij naast de bouwgrond een hotel-restaurant onder te brengen. De toekomstige exploitant vond de huisvesting te klein, temeer omdat dit horecabedrijf ook de taakstelling kreeg om de leefbaarheid te bevorderen en als dorps huis wilde fungeren. Mogelijkheden voor uitbreiding waren er alleen richting bouwgrond van de bibliotheek. De bibliotheek heeft toen voorgesteld haar grond hiervoor gratis in te brengen met als tegenprestatie twintig jaar gratis huisvesting van de bibliotheekvoorziening in de hotellounge. Zo ontstond de gedachte van de 'hotelbibliotheek' die in september 2006 werd geopend.

Kernpunten

- Bibliotheek inwonend in het hotel, 20 jaar gratis.
- Vakkracht voor 6,5 uur per week aanwezig.
- Zeer ruime openstelling van 126 uur per week.
- Hotelpersoneel verricht basiswerkzaamheden (toezicht, opruimen, et cetera).
- Onderdeel van het grote bibliotheekgeheel, inclusief automatisering.
- Bibliotheek is tevens lounge van het hotel met boeken, kranten en tijdschriften.
- Ruimte wordt ook gebruikt voor feesten en partijen.
- Ontmoeten is de basisfunctie.
- Bibliotheek heeft beschikking over 100 m².
- 5.000 banden (1,9 band per inwoner).
- Tweemaal per jaar literaire matinee (100 bezoekers per keer).
- Hotelgasten mogen boeken meenemen en kunnen die bij de eigen bibliotheek inleveren.
- Bibliotheek trekt ook mensen van buiten het verzorgingsgebied (hotelgasten).
- Inmiddels selfservice.

Investeringskosten

Niet nader gespecificeerd. Vrijwilligers hebben de bestaande bibliotheek naar hotel verhuisd.

Exploitatiekosten (€)

Huisvesting	0
Personeel	400
Collectie	5.000
Automatisering	6.000
Diversen	3.600

Anders

- 1 Inwonend in hotel.
- 2 Zeer ruime openstelling.
- 3 Personeel hotel houdt oogje in het zeil.
- 4 Geen huisvestingskosten.
- 5 Grotere collectie.

Resultaten 2012

Leden	290
Uitleningen	6.000
Bezoekers	niet bijgehouden

N.B. Zowel de inwoners van Beesel als de gasten van het hotel reageren heel positief op de bijzondere locatie en de dienstverlening. De combinatie bibliotheekfunctie met horecabedrijf heeft zowel voor de bibliotheek als voor het hotel een grote meerwaarde. Voor het dorp draagt dit zeker bij aan een goed woonklimaat. Opvallend is dat vooral de senioren van het dorp het personeel missen. Zij komen dus vooral op het moment dat de vaste kracht (6,5 uur per week) aanwezig is.

Bibliotheek in verzorgingshuis Landgraaf - Inwonen 3

Contact

Marij Eijdens, tel. 045 53 12 895,
e-mail m.eijdens@bibliotheeklandgraaf.nl

Karakteristieken

1 Bemenst	
2 Inwonend	zorgcentrum
3 Open	17 uur per week
4 Verzorgingsgebied	9.000 inwoners

5	Investeringskosten	€ 100.000
6	Exploitatiekosten	investeringskosten in 5 jaar afschrijven
7	Geschikt voor	dorp en stadswijk

Context

De bibliotheek in het verzorgingshuis is een vervanging voor een eigenstandig filiaal, waarvan de grond een andere bestemming kreeg. Als vervanging heeft de bibliotheek nu 70 m² in het wijkzorgcentrum Calshof. Er wordt samengewerkt met Meander, de grootste zorgorganisatie in Zuid-Limburg.

Doelgroep: kinderen van nul tot vier jaar en hun ouders, en volwassenen, voornamelijk minder mobiele senioren. Deze nevenvestiging heeft een wijkfunctie.

De jeugd van vier tot twaalf jaar kan gebruikmaken van vier schoolbibliotheken. Deze voorziening moet gezien worden als een tussenoplossing. Pas als de nieuw te realiseren centrale bibliotheek (KIA = Kennis-, Informatie-, en Adviesplein van de gemeente) in Landgraaf klaar is, wordt het spreidingsplan opnieuw bekeken. Men opteert dan voor meer flexibele eenheden daar waar de beoogde doelgroep zich ophoudt. Dit betekent 'Calshof' handhaven voor bijvoorbeeld de minder mobiele senioren.

Kernpunten

- Inwonend in een wijkzorgcentrum.
- Verzorgingsgebied 9.000, minus jeugd 4-12 jaar.
- Veel 'mobielen' maken nu gebruik van de bibliotheek Nieuwenhagen.
- Collectie: 5.710 (4.800 banden voor volwassenen, 400 peuterboeken, 410 groteletterboeken, 100 gesproken boeken).
- Ook mobiele volwassenen uit de wijk komen langs voor kranten en tijdschriften. Hetzelfde geldt voor draadloze internetverbinding.
- Alle kernfuncties zijn van toepassing.
- Afstand tot volwaardige bibliotheek: 3,3 km.
- Er zijn ook activiteiten als lezingen en workshops.
- Het is de bedoeling om de openingsuren aanzienlijk uit te breiden door inzet van zelfbediening en vrijwilligers, het liefst 7 dagen in de week 12 uur per dag, dus 84 uur.

Investeringskosten (€)

€ 100.000 voor 5 jaar

Huisvesting	0
Personeel	p.m.
Collectie	verplaatst, dus geen kosten
Inrichting	40.500
Automatisering	16.000
Activiteiten	43.500

Exploitatiekosten (€)

Huisvesting	0
Personeel	400 per week (schaal 6; 17 uur per week)
Collectie	10.000
Inrichting	8.000
Automatisering	3.200
Activiteiten	8.800

Anders

- 1 Inwonend in wijkzorgcentrum.
- 2 Veel aandacht voor activiteiten en verblijfsfunctie.

Resultaten

Nog niet te zeggen, want pas in september 2012 gestart.

Eventueel bezuinigen is nog mogelijk, op personeel, door 17 uur terug te brengen naar 8 uur per week. Eigenlijk is deze voorziening op voorhand al te klein voor een verzorgingsgebied van 9.000 inwoners, maar de basis is goed voor de toekomstige situatie.

De Bibliotheek op school - Inwoners 4

Karakteristieken

1	Deels bemenst	
2	Inwonend	basisschool
3	Open	per situatie verschillend
4	Verzorgingsgebied	kinderen van de school
5	Investeringskosten	per situatie verschillend
6	Exploitatiekosten	kosten € 50 per leerling, inkomsten € 7,50 à € 10 per leerling (richtbedragen)
7	Geschikt voor	dorp en stadswijk

Context

De Bibliotheek *op school* is een totaalconcept voor structurele samenwerking tussen gemeente, school en bibliotheek gericht op leesbevordering, taalontwikkeling en mediawijsheid. Het concept betreft dus niet alleen de fysieke bibliotheek, maar de collectie is wel een essentieel onderdeel.

Meer informatie op <http://debibliotheekopschool.nl>.

Kernpunten van de fysieke Bibliotheek *op school*

- Inwonend in school.
- Voor de leerlingen van de school (het uitbreiden met een wijkfunctie is meestal niet succesvol).
- Collectie: bij start 3 boeken per leerling, groeien naar minimaal 5 boeken per leerling (8 is optimaal).

In bijlage 3 vindt u alle aspecten die een rol spelen bij de berekening van kosten.

Anders

- 1 Inwonend in school
- 2 Bibliotheek is onderdeel van een totaalconcept; grote verwevenheid met school

Plug-in bibliotheek Gouda en Rotterdam - Inwonen 5

(zie: Andere oplossingen: inzet zelfbediening).

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op collectie

Er zijn verschillende voorbeelden van voorzieningen waarbij wordt bespaard op de collectie:

- Plug-in bibliotheek (zie: Andere oplossingen: inzet zelfbediening)
- Mediamaat, Bieb to go (zie: Andere oplossingen: inzet zelfbediening)
- Keuze voor specifieke doelgroep jeugd (bijvoorbeeld Biebclub, Servicepunt Jeugd; zie: Andere oplossingen: inzet niet-betaalde medewerkers) of doelgroep volwassenen (De Bibliotheek *op het station*; zie: Andere oplossingen: verkleining huisvesting)
- De Bibliotheek op het station (zie: Andere oplossingen: verkleining huisvesting)

De collecties van decentrale bibliotheekvoorzieningen zijn in het algemeen klein. Dat maakt het extra belangrijk dat wat wordt aangeboden, het juiste is: aansluitend bij de behoefte van de doelgroep en met voldoende titelvariatie. Het lijkt een open deur, maar er zijn te veel kleinschalige bibliotheken met een (grotendeels) vaste en onvoldoende dynamische collectie. Een hoog vervangingspercentage en/of de inzet van roulerende collecties zijn mogelijke oplossingen. Zoals eerder gezegd: besparingen op collectiekosten bij het rouleren van collecties worden vaak tenietgedaan door extra personele kosten voor het rouleren. Rouleren is dan ook meer een maatregel om de kwaliteit van de collecties te verhogen dan om kosten te verlagen.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op inrichting

Het is mogelijk kosten te besparen met een goedkopere inrichting. Hierbij zijn minimaal twee mogelijkheden:

- het opknappen van bestaande inventaris, bijvoorbeeld in samenwerking met 'restyler' Vision Furniture (www.visionfurniture.nl; contact: Emile Geelhoed, tel. 071 522 60 60);
- het inzetten van meubilair van goedkopere leveranciers, bijvoorbeeld IKEA.

Let op: meubilair opknappen is niet altijd goedkoper dan nieuw aanschaffen en – wederom een open deur – goedkoper meubilair beschadigt meestal sneller en gaat vaak minder lang mee.

ANDERE OPLOSSINGEN: besparen op automatisering

U kunt besparen op automatiseringskosten door de inzet van niet meer dan een laptop met toegang tot het bibliotheekautomatiseringssysteem. Dit kan natuurlijk alleen in kleine voorzieningen met een beperkt aantal uitleningen per jaar, zoals de servicepunten in West-Friesland die worden gerund door Biebclubs.

Een andere interessante mogelijkheid introduceert Jan David Hanrath van H2 Interactive in *Bibliotheekblad* 2013/1: het vervangen van zelfbedieningsbalies door tablets, een oplossing die volgens hem niet meer dan € 1.000 hoeft te kosten. Deze oplossing moet nog ontwikkeld worden; Hanrath zoekt hiervoor partners.

TENSLLOTTE

De keuze voor een decentrale bibliotheekoplossing moet weloverwogen genomen worden. De vraag naar nieuwe oplossingen zal vooral worden ingegeven door bezuinigingen zoals bijvoorbeeld sluiting van een dorps- of wijkfiliaal. Daarom is het doorlopen van de juiste fasen van groot belang, dat wil zeggen: welk voorzieningenniveau wilt u handhaven en gericht op welke doelgroep(-en)?

Ga hierbij uit van demografische gegevens en een sociale kaart van het gebied. Stel u op de hoogte van het gemeentelijk beleid, treed waar mogelijk in contact met het netwerk en de eindgebruikers en maak vervolgens een keuze.

- Bepaal eerst of de voorziening voor alle inwoners van een wijk of dorp moet zijn of voor een of meerdere specifieke doelgroepen. Kijk daarna naar beoogde functie(s), dienstverlening en type voorziening.
- Vervolgens bekijkt u wat de beste plek is voor de voorziening.
- Bij inwoning is het van belang dat de bibliotheek goed zichtbaar is en dat er sprake is van gelijkwaardigheid.
- Werk samen met de omgeving, wat tot kruisbestuiving kan leiden en nieuwe klanten kan genereren.
- De geheel onbemenste bibliotheek is nog niet voor ieder wenselijk. Senioren hebben er vaak nog moeite mee en/of vinden het niet prettig.
- Volledig onbemenst is niet vanzelf goedkoper. Het is wel kostenefficiënt bij zeer ruime openstelling. Interessant op dit terrein is de pilot in de Zaanstreek met omgebouwde snoepautomaten.
- Een decentrale oplossing is lokaal bepaald en dus niet één op één over te nemen in een andere situatie.
- Ongeacht of de voorziening voor alle of een deel van de inwoners bedoeld is, de fysieke collecties zullen klein zijn: minimaal 100 (Bieb to go) tot maximaal 6.000 banden (servicepunt voor alle inwoners). Daarbij zal de vraag welke titelkeuze zinvol is, altijd discussie opleveren. Wat ook gekozen wordt, de collectie zal altijd tekortschieten. Vandaar:
 - maak een servicepunt onderdeel van een groter geheel met een duidelijke digitale aanvraag- en reserveermogelijkheid,
 - werk met een roulerende collectie, zodat er steeds iets nieuws staat.

CHECKLIST KOSTENPOSTEN SERVICEPUNT		
Personeel & organisatie	Exploitatie	Investering
Betaald personeel frontoffice	X	
Betaald personeel backoffice	X	
Verzekeringen personeel	X	
Deskundigheidsbevordering	X	
Contributies en bijdragen	X	
Vervoer	X	
Kantoor/administratie/bestuurskosten/telefoon	X	
Uitleenadministratie		X
Website	X	
Voorlichting	X	
Totaal		
Huisvesting & Inrichting	Exploitatie	Investering
Huur/aflossing en beveiliging gebouw	X	
Inrichting & inventaris		X
Afschrijving inrichting & inventaris	X	
Schoonmaak	X	
Energie & water	X	
Verzekeringen & heffingen	X	
Totaal		
Automatisering/apparatuur	Exploitatie	Investering
Bibliotheekautomatisering		X
Afschrijving automatisering	X	
Licenties	X	
ICT beheer en service	X	
Datalijnen	X	
Totaal		
Collectie, informatiediensten, activiteiten	Exploitatie	Investering
Collectie boeken, dvd's, luisterboeken, etc.		X
Vervanging materialen	X	
Huur materialen	X	
Tijdschriften, kranten	X	
Online informatiebestanden	X	
Leenrechtvergoeding	X	
Activiteiten	X	
Totaal		
Onvoorzien	X	
Totaal	X	X

Implementatieplan Servicepunt Nederhorst den Berg

Doelstellingen:

- Implementatie van de kantoor- en bibliotheekautomatisering, de zelfbediening en beveiliging.
- Realisering van bibliotheekinrichting volgens een door de architect aangeleverd plan (vaststellen, bestellen en plaatsing meubilair).
- Presentatie van een goed uitgebalanceerde collectie.
- Medewerkers belast met uitvoering bibliotheekwerk kunnen zelfstandig de dagelijkse werkzaamheden binnen de bibliotheek uitvoeren (medewerker bibliotheek, vrijwilliger(s), beheerder).

BEGELEIDING PROJECT	UREN
Opstellen projectplan	6
Verdeling taken & overleg tussen de diverse partijen	20
Verdeling van taken intern	20
Bouw en Inrichting: inrichting ruimte, contact architect, planning	20
Automatisering: afspraken m.b.t. bestellen van hardware/software, installatie, lijnen, coördinatie, planning (het betreft het hier enkel overleg en coördinatie; uitvoering is door ProBiblio gedaan)	20
Collectie:	
Planning (bestellen, inwerken en aanleveren en inruimen collectie)	8
Contacten met de medegebruikers	10
Beheer: Afspraken	10
Planning publiciteit: Foldermateriaal + communicatie publiek, planning	10
Uren begeleiding	124
UITVOERENDE WERKZAAMHEDEN	UREN
Bouw en inrichting: bestellen van kasten, inrichten en inruimen ruimte.	20
Automatisering: doorspreken van reglementen t.b.v. Bicat	8
Contacten met medegebruikers: o.a. gebruikersbijeenkomsten	30
Werven, Inwerken medewerkers: kennismaking, bespreking taken, begeleiding eerste maand (heel belangrijk bij selfservice!)	60
Collectie: bestellen en inkopen materialen, inwerken en uitleenklaar maken van materialen, aanleveren en inruimen.	80
Beheer: Afspraken met De Spot, reglement	10
Publiciteit: Folder maken + contact met de pers	10
Uren uitvoering totaal	218

Kostenposten Bibliotheek *op school*

Hieronder staan de basisgegevens voor begrotingen die in het algemeen voor het opstellen van begrotingen worden gehanteerd.

Bepalend voor de begroting (gezien vanuit de bibliotheek):

- Wat kan de bibliotheek zelf investeren?
- Welke rol wil de bibliotheek spelen: wil je de collectie in eigen hand houden of wordt de collectie (op termijn) eigendom van de school?
- Wie is verantwoordelijk voor welke kostenpost?

Gegevens school

- Aantal groepen
- Leerlingen per groep.

Collectie

- Startsituatie 3 boeken per leerling
- Uiteindelijk noodzakelijk 5 per leerling
- Optimaal 8 per leerling
- Prijs per band inclusief inwerkkosten € 15,-
- Leenrechtvergoeding: als de bibliotheek de eigenaar van de collecties moet er leenrecht worden afgedragen. Is de school de eigenaar dan vooralsnog niet. Bedrag per uitlening: € 0,12.

Deze post wordt beïnvloed door:

- Het bezit van de school na afschrijven
- Inzet collectie uit bezit bibliotheek.

Afschrijven per jaar 10-14%.

Activiteitenbudget

- Lidmaatschap bibliotheek (instellingsabonnement / klassenabonnement / lidmaatschap leerkrachten)
- Activiteitenbudget voor uitvoering lees- en media-plan.

Inrichting

- Minimaal € 5000 (als de bibliotheek aanschaf kan BTW worden teruggevorderd).
Exploitatie: afschrijven per jaar: 10%
- Huisvestingskosten (als de bibliotheek de collectie betaald kan worden onderhandeld over de huisvestingskosten).

Formatie

- Uurtarief HBO schaal 8: € 30,-
- Uurtarief MBO+ schaal 6: € 25,-
- Uurtarief onderwijs leescoördinator: € 30,-
- Overige personeelsinzet (ICT-beheer, conciërge etc.): uurtarief € 25,-.

Werkbare weken per jaar:	42
Leesconsulent (Bibliotheek)	
opstartfase:	3-4 uur per week
Na de opstartfase:	2-3 uur per week
Leescoördinator opstartfase	
en daarna:	2 uur per week
HBO specialist onderwijs:	1 uur per week
Niet meer dan 5 scholen per leesconsulent	
Overige personeelsleden:	1 uur per week

Scholing

- Kosten opleiding leesconsulent € 300,- (aanne)me
- Uren opleiding leesconsulent 50 uur pp minimaal (aanne)me en excl. reistijd en reiskosten)
- Opleiding leescoördinator € 250,- (bedrag dat de bibliotheek rekent voor deelname aan Open Boek)
- Uren opleiding leescoördinator 40 uur pp minimaal (aanne)me en excl. reistijd en reiskosten)
Exploitatie: 20% van de scholingskosten in de startfase (aanne)me – en er van uitgaande dat er geen nieuwe leesconsulenten meer worden opgeleid)
- Mentorschap opleiding leesconsulent (HBO specialist) 8 uur eigen training en per student 1,5 uur per module (is vereiste opleiding Leesconsulent).

Uitleen en administratie

- Educatwise – afhankelijk van beslissing Bibliotheek.nl of € 400,- per jaar of de eerste drie jaar om niet – is beide inclusief onderhoud
- ICT voor de bibliotheek *op school* (PC voor webportal dBos, barcodeschanner/ RFID reader) € 1.000
Exploitatie: afschrijven per jaar: 20%

Overige kosten

- Reiskosten € 250,-
- Vervoersdienst p.m.
- Onvoorzien € 250,-

BIJLAGE IV: Schematisch overzicht

	PERSONEEL	HUISVESTING	COLLECTIE
BESPAREN DOOR ZELFBEDIENING			
Servicepunt Nederhorst (open sinds maart 2012)			
5100 inwoners	15 uur open	Inwonend	Banden:
644 leden (ca. 13%)	Zelfbediening	soc. cult. centrum	3.650 koop
16.312 uitleningen	FO: 6 uur betaald p.w. FO: opruimen vrijwilligers	50 m ²	250 GLB huur
Investerings € 117.000	BO: 3 uur betaald p.w.		
Exploitatie € 50.000	€ 10.200	€2.820 (€ 56,40 per m²)	€ 8.275
Servicepunt Muiderberg			
3300 inwoners	50 uur open	Inwonend	Banden:
390 leden (ca. 12%)	Zelfbediening	soc.cult. centrum	3.900 koop
9.696 uitleningen per jaar	FO: 8 uur betaald FO: opruimen vrijwilligers	55 m ²	65 GLB huur
Investerings € 109.000	BO: 3 uur betaald p.w.		
Exploitatie € 46.000	€ 10.200	€ 3.450 (€ 62,73/m²)	€ 7.140
Servicepunt Ewijk			
3500 inwoners	93 uur open	Inwonend	Banden:
Aantal leden onbekend	Zelfbediening	72 m ²	3.500 koop
Aantal uitleningen onbekend	FO: 10 uur betaald p.w.		100 GLB huur
Investerings € 195.000	BO: 6 uur betaald p.w.		
Exploitatie € 52.000	€ onbekend	€ onbekend	

BIJLAGE IV: Schematisch overzicht

37

	PERSONEEL	HUISVESTING	COLLECTIE
NIET-BETAALDE MEDEWERKERS			
Plug-in bibliotheek Gouda			
12000 inwoners	51 uur open	Inwonend	Banden:
Alleen voor volwassenen	Zelfbediening	68 m ²	1.500 koop
Aantal leden onbekend	FO: geen		geen huur
30.000 uitl. p.j. (prognose)	BO: 10 uur betaald p.w.		
Investerings € 99.000			
Exploitatie € 68.000	€ 16.640	€ 11.320 (€ 166,47/m²)	
Biebclub W-Friesland			
250-2500 inwoners	1 uur open	Inwonend	Banden:
Alleen voor kinderen	FO: 3 uur betaald p.w.	school/dorpshuis	750 koop
82 leden (Zwaagdijk-Oost)	FO: inzet kinderen en		elk halfjaar
1.783 uitl. per jaar (Zwaagdijk-Oost)	een vrijwilliger		wisselen
Investerings € 6.500	BO: 0,5 uur betaald p.w.		
Exploitatie € 7.100	€ 4.090	€ 760	€ 1.100
Servicepunt Jeugd W-F'land			
1750-4000 inwoners	5 uur open (Andijk)	Inwonend	Banden:
486 jgd en volw. leden (Andijk)	FO: 7 uur betaald p.w.		950 koop
18.940 uitl. per jaar (Andijk)	FO: vrijwilligers		aangevuld met
Investerings € 16.000	BO: 0,5 uur betaald p.w.		huur
Exploitatie € 8.000	€ 4.070	€ 1.240	€ 2.050

BIJLAGE IV: Schematisch overzicht

	PERSONEEL	HUISVESTING	COLLECTIE
KLEINERE HUISVESTING			
ServicePlusPunt Maasdijk			
4.320 inwoners	10 uur open	Eigenstandig pand	5000 banden
757 leden (18%)	Zelfbediening	80 m ²	
25.480 uitteningen per jaar	F0 5 uur betaald p.w.		
Investerings € 37.500	B0 ±25 uur betaald p.j.		
Exploitatie € 41.000	€ 9.000	€ 20.500	
Stationsbibliotheek Haarlem			
17.500 dagelijkse forensen	25 uur open	Eigenstandig pand	2000 banden
966 leden	Zelfbediening	150 m ²	1000 op de plank
16.000 uitl. in eerste jaar	F0: 32 uur betaald p.w.		Vervanging: 50% p.j.
Investerings € 210.000	B0: nog in onderzoek		
Exploitatie € 148.000		€ 22.500 (€ 150/m²)	€ 17.000

BIJLAGE IV: Schematisch overzicht

39

	PERSONEEL	HUISVESTING	COLLECTIE
INWONEN			
Rabobieb Fijnaart			
5.500 inwoners	20 uur open	Inwonend bank	1700 banden
347 leden (excl. jeugd)	FO: 7,5 uur betaald p.w.	70 m ²	
12.271 uitleningen			
Investerings € 55.000			
Exploitatie € 46.000			
Hotelbibliotheek Beesel			
2600 inwoners	126 uur open	Inwonend hotel	5000 banden
290 leden (11%)	FO: 6.5 uur betaald p.w.	100 m ²	
6.000 uitleningen p.j.	FO: hotelpersoneel		
Investerings € 60.000	BO: 1 uur betaald p.w.		
Exploitatie € 22.000	€ 8.200	gratis	€ 5.000
Bibliotheek Landgraaf			
9000 inwoners	17 uur open	Inwonend	5700 banden
0-4 jaar + ouders, ouderen	FO: 17 uur betaald p.w.	verzorgingstehuis	
Aantal leden onbekend	BO: 6 uur betaald p.w.		
Investerings € 100.000			
Exploitatie € 60.000	€ 31.750	gratis	€ 10.000

Opmerking:

De genoemde bedragen moeten als indicatief worden beschouwd, omdat er t.a.v. een aantal bibliotheken twijfels zijn over de betrouwbaarheid van de geleverde gegevens.

POSTADRES POSTBUS 485
2130 AL HOOFDDORP
BEZOEKADRES OPAALLAAN 1180
2132 LN HOOFDDORP
TELEFOON 023 55 46 100
FAX 023 55 46 150